

Projekt: *Czytanie ma moc!*

Warsztaty słowa

Scenariusz dla nauczyciela

1. Baza edukacyjna:

- Książka „**Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur**” (wydawnictwo Znak Emotikon).

2. Odbiorcy:

- Uczniowie klasy I SP.

3. Cele ogólne:

- Rozbudzenie w uczniach pasji czytelniczey.
- Kształtowanie postaw świadomego odbiorcy literatury.
- Wzmacnianie poczucia wspólnotowości.
- Rozwijanie wrażliwości na rolę i znaczenie kultury poprzez poznawanie zwyczajów.

4. Cele szczegółowe:

- Uczeń **opowiada** o wybranym zwyczaju.
- Uczeń **formułuje** pytania do tekstu i do ilustracji.
- Uczeń **prezentuje** i omawia efekty swoich działań edukacyjnych, plastycznych, twórczych.
- Uczeń **poznaje** nowe zwyczaje związane z różnymi regionami Polski.
- Uczeń **tworzy** plakat.
- Uczeń **zbiera, porządkuje i prezentuje** informacje.
- Uczeń **uczestniczy** w wywiadzie jako osoba pytająca lub pytana.

5. Metody i formy pracy:

- Pogadanka.
- Rozmowa – elementy dyskusji.
- Praca z książką.
- Burza mózgów.
- Elementy dramy – scenki (wywiad).
- Elementy pracy twórczej – plakat.
- Prezentacja.

6. Pomoce dydaktyczne:

- Ilustracja do *Kurpiowskich wycinanek*.
- Karta pracy do *Kurpiowskich wycinanek*.
- Fragmenty książki **Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur** (fragment 1 – *Ormiański gandzabur*, fragment 2 – *Święcenie zwierząt*, fragment 3 – *Kurpiowskie wycinanki*).

- Egzemplarz książki *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur*.
- Wizerunek św. Rocha – opiekuna zwierząt domowych.
- Plansza z przykładem mapy myśli do hasła ZWYCZAJ (plik PDF).
- Karta z rozsypanką (pytania do wywiadu).
- Mapa z zaznaczonymi regionami Polski (wewnętrzna strona okładki książki) do wpisywania lokalnych zwyczajów.
- Kartki kolorowego papieru, nożyczki.

7. Przebieg:

Lekcja I. Temat – Z Bolkim i Lolkiem w podróży. 2 jednostki lekcyjne – 90 min.

Zadania można potraktować opcjonalnie lub wydłużyć czas pracy do trzech godzin lekcyjnych. Istotnym kryterium są tutaj możliwości i tempo pracy uczniów.

Wprowadzenie

We wstępnej części witamy uczniów i zapowiadamy kolejny warsztat czytelniczy z serii: *Czytanie ma moc*. Nawiązujemy do tematyki całego cyklu, czyli do znaczenia i roli słów. Informujemy, że w czasie tych warsztatów znów będzie znakomita okazja, by poznać nowe słowa, a także ciekawe zwyczaje i nowe regiony Polski, o których uczniowie jeszcze nigdy nie słyszeli. Badamy także nastawienie oraz samopoczucie dzieci, nawiązując do długiej przerwy świąteczno-feryjnej, rozmawiamy o podróżach. Oto propozycja wprowadzenia:

- Kochani, witam Was serdecznie. Mam nadzieję, że ten wolny czas pozwolił Wam wypocząć i nabrać nowych sił do kolejnych warsztatowych wyzwań z książką. Jak się czujecie? Gotowi do pracy? A czy pamiętacie naszą ostatnią przygodę w ramach projektu: *Czytanie ma moc*? Dziś zupełnie nowa lektura, nowe słowa i kolejna porcja wspaniałej zabawy. Będziemy podróżować po różnych częściach naszego kraju, spotykać wielu interesujących ludzi i przyglądać się temu, jak żyją. Dotychczas dla większości z nas czas świąteczno-feryjny związany był z przemieszczaniem się, wyjazdami, odwiedzinami krewnych, znajomych i rodziny, a także z turystyką. Ponieważ w tym roku warunki nam na to nie pozwoliły, postanowiłam jakoś temu zaradzić.
- Czy lubicie podróżować? Jak często wyjeżdżacie z najbliższymi, oczywiście nie podczas pandemii? Jakie ciekawe miejsca odwiedziliście? Jak sądzicie, dlaczego w ogóle podróżujemy? Jakie to nam daje korzyści?

Po tej części wprowadzamy bohaterów stycznia – są nimi Bolek i Lolek z książki ***Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur***. Poniżej przykład:

- Chciałam przedstawić Wam styczniowych bohaterów: Bolka i Lolka. Znaćcie ich? Ja bardzo dobrze. Kiedy byłam mała, ich przygody były jedną z moich ulubionych kreskówek telewizyjnych. Cieszę się, że po latach znowu ich spotykam w książce *Bolek i Lolek na szlaku polskich kultur*. Dzięki swojemu wspaniałemu dziadkowi, który zostawił im mapę, wyruszają w arcyciekawą podróż po całej Polsce. Poznają niezwykłych ludzi, ciekawe tradycje i różne miejsca w naszym kraju. Chcą nas zabrać ze sobą.

Wprowadzenie pojęcia ZWYCZAJ

Prosimy uczniów o zapisanie w zeszycie pod tematem lekcji słowa: ZWYCZAJ. Pytamy, co ono oznacza, a potem zbieramy informacje i wyjaśniamy. Po omówieniu znaczenia słowa ZWYCZAJ uczniowie z naszą pomocą zapisują w zeszycie notatkę w formie mapy myśli do tego hasła. Przykład notatki znajduje się w załączniku do scenariusza. Moderowanie rozmowy może wyglądać w ten sposób:

- Moi drodzy, proszę, zapiszcie w zeszytach słowo ZWYCZAJ. Czy wiecie może, co ono oznacza? Czy ktoś kiedyś się już z nim zetknął? Zwyczaj to przyjęty przez grupę osób lub pojedyncze osoby utrwalony sposób postępowania. To zachowanie określona grupa lub jednostka powtarza w jakimś konkretnym dniu, miesiącu albo zawsze o stałej porze. Stwórzmy teraz wspólnie notatkę do tego hasła. Zrobimy ją w formie MAPY MYŚLI: w środku umieścimy słowo ZWYCZAJ, macie je już zapisane. A teraz za pomocą strzałek dopiszemy inne ważne informacje i nasze skojarzenia. Notatka będzie wyglądała jak słońeczko. Dzięki tej metodzie zapiszemy skrótowo wiele informacji i będzie nam je łatwiej zapamiętać.

Dalej pytamy uczestników warsztatów o ich zwyczaje, sami także podajemy przykłady zwyczajów oraz krótko wyjaśniamy ich rolę w życiu społecznym i w kulturze, na przykład:

- Jak widzicie, z definicji wynika, że każdy z nas ma jakieś zachowania, które powtarza regularnie. Ja na przykład rano się gimnastykuję, codziennie biegam wieczorem po około 8 km, wyprowadzam psa na spacer zawsze o 19.30 i każdego dnia czytam przynajmniej jeden rozdział jakiejś książki tylko dla przyjemności. Poza tym zbieram plastikowe nakrętki, ponieważ są one potem zbierane i przetwarzane. Pieniądze z ich sprzedaży pomagają osobom chorym i niepełnosprawnym, często choćby różne fundacje kupują za nie wózki inwalidzkie. A przy okazji dbam o ekologię. A jakie są Wasze zwyczaje? (Uczniowie opowiadają).
- Wszyscy mamy swoje zwyczaje, do których jesteśmy przywiązani. One porządkują nasze życie, nadają mu pewien rytm, sprawiają nam przyjemność, a także pozwalają nam tworzyć nową, lepszą rzeczywistość. To, co ludzie tworzą wspólnie dla innych i dla siebie, nazywamy KULTURĄ.

W dalszej kolejności zapoznajemy uczniów z trzema zwyczajami opisanymi w książce. Będą to fragmenty o ormiańskim gandźaburze, święceniu zwierząt i kurpiowskich wycinankach. Wybrane fragmenty reprezentują zwyczaje związane z różnymi dziedzinami życia ludzi (jedzenie, świętowanie, tworzenie ozdób), ale wszystkie mają wymiar działań wspólnotowych, „bycie razem” jest w nich wyjątkowo ważne. Podtrzymanie wspólnoty to jeden z głównych celów kultywowania obyczajów. Bezpośrednie przejście do pracy z lekturą może wyglądać tak:

- Po tym wprowadzeniu możemy rozpocząć naszą podróż z Bolkiem i Lolkim. Zapraszam. Przygotowałam dla Was dziś trzy wyjątkowe zwyczaje. Ruszajmy.

Ormiański gandźabur (Wrocław)

W tym miejscu czytamy właściwy fragment uczniom. Podkreślamy nazwę regionu Polski, z którego pochodzi opisywany zwyczaj. Korzystając z mapy Polski załączonej do scenariusza, wskazujemy dzieciom, gdzie ten region się znajduje. Zadając podstawowe pytania, sprawdzamy, czy uczniowie zrozumieli tekst, wyjaśniamy niezrozumiałe słowa: *ormiański*, *chorut*, *gandźabur*.

- Przeczytam Wam teraz pierwszy fragment. Pojawią się w nim nowe, trudne słowa. Bądźcie czujni. (Nauczyciel odczytuje fragment o ormiańskim gandźaburze).
- Moje pierwsze pytanie brzmi następująco: z jakiego miasta Polski pochodzi ten zwyczaj? Z Wrocławia. A czy ktoś wie, w jakim regionie naszego kraju leży Wrocław? Ten region nazywamy Dolnym Śląskiem. Mam tutaj taką specjalną mapę (załącznik do scenariusza), czy ktoś potrafi wskazać Dolny Śląsk i Wrocław? Dobrze, a skoro jesteśmy przy mapie, czy możecie pokazać, gdzie znajduje się nasz region, ten, w którym mieszkamy? Jaki nasz lokalny zwyczaj moglibyśmy tutaj przytoczyć? (Krótka rozmowa na temat lokalnych zwyczajów, które uczniowie potrafią wymienić).
- Wróćmy do trudnych słów, które pojawiły się w tekście. „Ormiański” – to inaczej pochodzący z państwa Armenia, kraju leżącego na pograniczu dwóch kontynentów: Azji i Europy. Takie są korzenie tego dziwnego zwyczaju, przywędrował do nas od ludzi, którzy pierwotnie byli mieszkańcami Armenii. Wędrujące słowa, języki, zwyczaje – Wy już dobrze wiecie, że to nic nadzwyczajnego. A gandźabur to tradycyjna zupa polskich Ormian, niezbędnym do jej przygotowania jest chorut, czyli przyprawa, której podstawą jest nać pietruszki. Dużo naci. Taki chorut przygotowuje się nawet kilka tygodni. I robi się to wspólnie, w grupie kilku osób.

Następnie przechodzimy do praktycznej części warsztatu i prosimy uczniów, aby wyobrazili sobie, że są dziennikarzami. Ich zadaniem będzie przeprowadzenie wywiadu

z panią Zosią, specjalistką od przepysznej ormiańskiej zupy i wyjątkowej przyprawy, która stanowi o jej smaku. Aby dobrze przygotować się do wywiadu, uczniowie będą układali pytania z rozsypanki (plik PDF). Jeżeli pracujemy stacjonarnie, każde dziecko otrzymuje własną kartę z rozsypanką, przy nauczaniu zdalnym pokazujemy słowa na ekranie. Następnie dobieramy uczniów w pary. Jedno z dzieci wciela się w rolę dziennikarza i zadaje pytania, a drugie wciela się w rolę pani Zosi i na nie odpowiada. Oto wprowadzenie do tego ćwiczenia:

- Mam teraz dla Was propozycję zabawy w dziennikarza. Za chwilę będziecie musieli wcielić się w rolę osoby, która zadaje pytania, lub w rolę pani Zosi, która jest ekspertką od gandzaburu. Ale zanim to nastąpi, mam dla Was rozsypankę, w której ukryły się pytania do wywiadu. Spróbujcie, proszę, je odnaleźć. (W wersji stacjonarnej dzieci wycinają słowa i układają je w zdania, a w wersji zdalnej, gdy nauczyciel udostępnia ekran – zgadują).
- Teraz połączymy się w pary. Zdecydujcie, kto odegra rolę dziennikarza, a kto będzie panią Zosią. Zapraszam do zabawy. Wykorzystajcie ułożone wcześniej pytania. (Uczniowie przeprowadzają wywiady).

Święcenie zwierząt (Mikstat)

Czytamy kolejny fragment książki, tym razem dotyczy on procesji zwierzęcej w sanktuarium św. Rocha, patrona zwierząt domowych, w Mikstacie. Następnie przeprowadzamy krótką rozmowę i wyjaśniamy niezrozumiałe pojęcia. Pokazujemy także wizerunek św. Rocha. Poniżej przykład:

- Przeczytam Wam teraz opowieść o kolejnym zwyczaju. Jestem pewna, że bardzo się Wam spodoba. (Nauczyciel czyta).
- Na jaki zwyczaj tym razem trafili nasi podróżnicy? Czy potraficie wskazać na naszej mapie, gdzie znajduje się Mikstat? To miejscowość w województwie wielkopolskim. Ależ to niesamowita historia! To jedyne takie miejsce w Polsce, w którym w czasie uroczystości odpustowych (to takie „imieniny parafii”, związane ze wspomnieniem jej patrona) odbywa się błogosławienie zwierzątek. A one idą w procesji i „chcą” być poświęcone. Mieszkańcy tego regionu wierzą, że opiekuje się nimi szczególnie św. Roch – mam tutaj jego wizerunek (plik PDF w załączniku). Ten franciszkański zakonnik żyjący w średniowieczu na ziemiach polskich miał patronować rolnikom, zwierzętom domowym oraz chronić gospodarstwa od wszelkich chorób i zarazy. Jego pomoc przydałaby się nam teraz. Może kiedyś namówicie rodziców i w sierpniu, kiedy są imieniny św. Rocha, odwiedzić Mikstat ze swoimi zwierzątkami. Ja chyba się skuszę.

Teraz wprowadzamy zadanie. Uczniowie mają narysować plakat, który będzie promował zwyczaj z Mikstatu, czyli dostarczał podstawowych informacji, przyciągał

uwagę i zachęcał do udziału w wydarzeniu. Wyjaśniamy, że na plakacie nie powinno się znaleźć zbyt wiele informacji, wystarczy nazwa zwyczaju, miejscowości oraz św. Roch. Pracę z plakatem wprowadzamy tak:

- A teraz zadanie. Chciałabym, abyście zachęcili innych do przybycia do Mikstatu na tę niezwykłą zwierzęcą procesję. Przygotujcie plakat. Wykorzystajcie informacje z książki. Wpiszcie nazwę zwyczaju: procesja zwierząt, miejsce – Mikstat i koniecznie narysujcie św. Rocha, to przecież do niego przybywają zwierzęta. Pamiętajcie, że plakat działa przede wszystkim obrazem, a zatem warto uwzględnić zróżnicowanie gatunkowe uczestników procesji. Co my tam mieliśmy? Pszczoły, kurczęta, pająki... Takie zbiorowisko i znów zwyczaj jednoczy ludzi – wszyscy są razem. (Uczniowie przygotowują plakaty).

Wycinanki kurpiowskie

Czytamy uczniom ostatni fragment. Wskazujemy na mapie Kurpie i wyjaśniamy słowo SZAWUOT. Podstawą do pracy z tym fragmentem będzie ilustracja z książki (plik PDF), ważna będzie też karta z kilkoma poleceniami dla uczniów. Jeśli pracujemy zdalnie, wysyłamy wcześniej kartę i prosimy rodziców o jej wydrukowanie. Przykład wprowadzenia poniżej:

- Z Mikstatu w Wielkopolsce przeniesiemy się z Bolkiem i Lolkiem do kolejnego miejsca. Gotowi? A zatem czytam. (Nauczyciel czyta odpowiedni fragment).
- Gdzie tym razem byliśmy? Na Kurpiach! Spróbujmy odnaleźć wspólnie na mapie to miejsce. Czy w tekście były jakieś niezrozumiałe dla Was słowa? SZAWUOT. To biblijne święto żydowskie, związane z dziękczynieniem za plony, za zbiór pszenicy i jęczmienia. A na czym polega kurpiowski zwyczaj? Na tworzeniu kolorowych wycinanek. Wyobrażam sobie, że kobiety w tym regionie spotykają się razem, siedzą, opowiadają sobie różne historie, śpiewają i razem wycinają. Czują się wtedy wspólnie, ponieważ mają towarzystwo i wspólnie tworzą coś pięknego. Kiedyś do powstawania zwyczajów przyczyniała się potrzeba gromadzenia się razem i spędzania wspólnie czasu. Dziś chyba jest trochę inaczej, jak sądzicie? A może nic się nie zmieniło...? Przy tym fragmencie zapraszam Was do pracy z kartą z zadaniami. (Uczniowie pracują z kartą).

Zadanie domowe – Na reporterskim tropie

Zadanie domowe będzie polegało na byciu prawdziwym reporterem. Wyjaśniamy uczniom, kim jest reporter, i prosimy, aby każdy spróbował „wytropić” ciekawy zwyczaj, który jest ważny w jego rodzinie. Zebrane informacje uczniowie będą mieli

krótko zaprezentować swoim kolegom. Mogą zrobić to w formie plakatu, ilustracji, karty pracy z zadaniami dla innych, mogą też nagrać wywiad z wybranym członkiem rodziny. Oto przykład instrukcji do zadania:

- Na koniec jeszcze jedno wyzwanie. Czy wiecie, kim jest reporter? To ktoś, kto poszukuje ciekawego tematu, zbiera informacje i stara się dotrzeć do osób, które coś na ten temat wiedzą. Robi zdjęcia, poszukuje pamiątek, przeprowadza wywiady, podróżuje i przygląda się różnym miejscom. Chciałabym, abyście spróbowali być takimi reporterami. Spróbujcie „wytropić” zwyczaj, który jest ważny w Waszych rodzinach. Popytajcie rodziców, dziadków, wujków, starsze rodzeństwo, co robili, kiedy byli mali. W co się bawili, co dobrego jedli, gdzie chodzili, jak spędzali czas, jak świętowali. A kiedy już zbierzecie informacje, zróbcie plakat lub ilustrację. A może przygotujecie kartę pracy dla innych lub nagracie krótki wywiad?
- Na dzisiaj tyle, ale do zwyczajów jeszcze powrócimy. Do zobaczenia.

Lekcja II. Temat: Dzięki zwyczajom jesteśmy razem. Jedna jednostka lekcyjna – 45 min.

Nasze zwyczaje klasowe

Witamy uczniów, nawiązujemy do poprzednich warsztatów i pytamy dzieci o ich samopoczucie. Następnie zwracamy uwagę na fakt, iż wszystkie społeczności – grupy osób – wykształcają własne zwyczaje, czasem nawet, nie zdając sobie sprawy z ich istnienia. Niektóre zwyczaje mogą być nawet zabawne. Wspólnie z uczniami poszukujemy klasowych zwyczajów i zapisujemy je na tablicy, jako (przykładowo) **Zwyczaje klasy 1b**. Jeśli pracujemy zdalnie – robimy to na czacie, na przykład w ten sposób:

- Witajcie, moi drodzy. Dziś kolejna część naszych warsztatów słowa z serii: *Czytanie ma moc*. Jak się dziś czujecie? Jak Wasza energia? Bolek i Lolek ostatnio zabrali nas w niezwykle inspirujące miejsca, ale sami odkrywamy dziś nie mniej ciekawe rzeczy. Czy wiecie, że nasza klasa 1b też ma swoje zwyczaje? Może to Was zaskoczy, ale jestem pewna, że tak jest. Porozmawiajmy o tym chwilkę. Zróbmy wspólnie spis *Zwyczajów klasy 1b*. Podam pierwszą propozycję: naszym wspólnym zwyczajem jest to, że zawsze część lekcji spędzamy na dywanie. Czy macie inne pomysły?
 - Pani na początku lekcji zawsze pyta, jak się czujemy.
 - Na każdej lekcji piszemy coś w zeszycie.
 - Po 45 minutach odzywa się dzwonek.
 - Część naszej lekcji zawsze odbywamy w kręgu na dywanie.
 - Kamil niestety zawsze się spóźnia na pierwszą lekcję.

Prezentacje zwyczajów

Jeśli pracujemy zdalnie, możemy zaprosić chętnych uczniów do zaprezentowania swoich odkryć wszystkim. Gdy pracujemy stacjonarnie, uczniowie mogą łączyć się w pary, prezentować sobie wzajemnie efekty pracy, a następnie, na przykład na sygnał dzwoneczka, znaleźć nową parę i pokazać swój materiał kolejnej osobie. Wprowadzamy ćwiczenie tak:

- A teraz to, na co wszyscy z niecierpliwością czekacie: prezentacje efektów Waszych reporterskich działań. Połączcie się, proszę, w pary, znajdźcie sobie wygodne miejsce w klasie i zaprezentujcie koledze/koleżance to, czego się dowiedzieliście. Na sygnał dzwoneczka poszukajcie innego partnera do prezentacji. Ja także będę się przysłuchiwać.

Własne wycinanki

Na koniec, jeśli czas pozwoli, możemy zaproponować dzieciom zrobienie własnej wycinanki z papieru kolorowego, na wzór wycinanki kurpiowskiej. Kartkę trzeba złożyć na cztery i wyciąć wybrany wzór. Jako instrukcję można wykorzystać liczne tutoriale na YouTube.

Zakończenie

Podsumowujemy i kończymy warsztaty. Oto propozycja końcowej klamry:

- Powoli żegnamy się z Bolkiem i Lolkiem. Jeżeli spodobały się Wam ich przygody i zwyczaje, koniecznie przeczytajcie całą książkę. Pamiętajcie, że możecie sięgać po książkę, kiedy tylko chcecie. Dla przyjemności. A do zwyczajów będziemy jeszcze wiele razy wracać, także w kolejnych latach Waszej nauki. Dlatego cieszę się, że rozpoczęliśmy tę wspólną podróż w tak atrakcyjny i twórczy sposób. Dziękuję i do zobaczenia.

Program objęty kuratelą metodyka. Scenariusze zostały pozytywnie zaopiniowane przez dr Martę Rusek - literaturoznawczynię i dydaktyka literatury, wykładowczynię w Katedrze Polonistycznej Edukacji Nauczycielskiej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorkę wielu publikacji, w tym poradników dla nauczycieli.

Autorka scenariuszy: Magdalena Zaporowska – teatrolog, filolog polski, edukator i nauczyciel, na co dzień uczący j. polskiego w jednej z krakowskich szkół metodą Marii Montessori. Od lat w kontakcie z dziećmi i młodzieżą, z ich potrzebami i możliwościami edukacyjnymi. Zafascynowana tym, co dzieje się na styku sztuki i edukacji.